

International Journal of Social, Political and Economic Research

IJOSPER

ISSN: 2667-8810 (Online)

ijosper.uk

OPEN ACCESS

Original Article

Article No: 20_V7_I2_A10

DOI: doi.org/10.46291/IJOSPERvol7iss2pp248-271

Güvensizlik Katmanı, Güvenlik Çarpanı: Mülteci Akımının ve Yasadışı Göçün Türk-Yunan İlişkilerine Etkileri
(Insecurity Layer, Security Factor: Effects of Refugee Flow and Illegal Immigration on Turkish-Greek Relations)

Esmayavuz Kaplanduran*

Hasan Kalyoncu Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler, Yüksek Lisans Öğrencisi,
esmayavuz2011@gmail.com

Özet:

Bu çalışmada Türk- Yunan ilişkilerine etki eden etmenler tarihsel süreç içerisinde incelenmiş; iki ülke ilişkilerinin şekillenmesinde mülteci ve yasadışı göçmenlerin etkisi irdelenmiş; aynı zamanda Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası mülteci akımının Türk-Yunan ilişkilerine olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmiştir. Ardından yasadışı göçlerin önlenmesine yönelik yapılan çalışmalar ele alınarak Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılan Geri Kabul Anlaşmanın Türk-Yunan karasuları ve hudut hatlarında yaşanan sorunlara etkisi ele alınmıştır. Bu çerçevede her iki ülkenin ayrı ayrı mülteci ve yasadışı göçmenler hakkındaki argümanlarına değinilmiştir. Nihayetinde ikili ilişkilerin yapılandırılmasında göç gibi yumuşak güvenlik sorunlarının nasıl şekillendiği incelenmiş, tartışmanın temelini oluşturan ve sonucunu şekillendiren ‘güvensizlik katmanı’ ve ‘güvenlik çarpanı’ kavramları literatüre kazandırılmıştır. Son olarak söz konusu göç olgusunun güvenlik veya güvenliksizleştirme istikametinde bir araç olarak ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

Abstract

In this study, the factors that affect Turkish-Greek relations have at first been studied within a historical continuum. The effect of the refugee incident between two countries and its effect on shaping the relations has been scrutinized in detail and at the same time positive and negative sides of refugee influx that occurred after the war that took place in Syria have been evaluated. The second part deals with efforts put in place to prevent illegal immigrations. Upon this issue, the effect of the taking back deal made between Europe Union and Turkey over Turkish and Greek coastal waters and limits have been evaluated. Within the relevant section arguments from both countries over illegal immigrants have been separately dealt with. Finally in the third section, soft security problems such as immigration and their effect on establishing bilateral relations have been studied and also the layer of distrust that underlies the discussion and shapes the result and also the security factors have been added to the literature. Some results have been concluded about adding refugee and illegal immigration issues to the problems that occur around territorial waters and the limits and their effects on bilateral relations. Finally it has been emphasized that relevant immigration incident is being used as a tool of trust or distrust.

Anahtar Kelimeler:

*Mülteci ve Yasadışı Göçmenler,
Güvenliksizleştirme, Güvensizlik
Katmanı, Güvenlik Çarpanı,
Göçün Güvenlikleştirilmesi.*

Key Words:

*Refugee and Illegal Immigrants,
De-Securitization, Layer of
Distrust, Trust Factor,
Securitization of Immigration.*

1. Giriş

Yüzyıllardan beri süre gelen göç ve mülteci akımları her dönemde nitelik değiştirerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Daha önceleri genellikle gönüllü gerçekleşen göç dalgaları günümüzde zorunlu göç halini almış, dolayısıyla bu yasadışı göçlerin ve mültecilerin göç ettikleri toplumlara olumlu veya olumsuz etkileri olmuştur. Bu çerçevede 2011 Suriye Krizi ile beraber gelişen göç politikaları Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkilere bir hareketlilik getirmiştir. Göç olgusu temelinde, bu araştırmanın amacı, söz konusu etkileri incelerken aynı zamanda güvenlik ve güvensizlik kavramlarına yeni metaforlar eklemektir. Bu çalışmanın önermesini araştırmak üzere ‘Türk-Yunan ilişkilerine yön veren ana etmenlerden mülteci ve yasadışı göçmenlere yönelik anlaşma ve sahadaki uygulamalar, iki ülkenin ilişkilerinde güvenlik ve güvensizleştirme çabalarını ne derece etkilemiştir?’ sorusuna cevap aranacaktır. İkincil kaynakların kullanıldığı bu çalışmada, mülteci ve yasadışı göçmenlere yönelik yapılan Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması ile antlaşmanın uygulanma durumu, iki ülke ilişkilerine damga vuran güvenlik sorunlarından bir kısmında kaygıları arttırarak güvensizlik katmanı, diğer bir kısmında ise uzlaşmayı ön plana çıkararak güvenlik çarpanı oluşturma potansiyeline sahiptir.

Çalışmanın metaforu olan ve Türk-Yunan ilişkilerine ‘açık kapı’ siyasetinin ilan edilmesi sonrası derin etki edeceği anlaşılan göç olgusu öncelikle irdelenmiştir. Bu çerçevede şiddetten, baskıcı yönetimlerden, kötü yaşam şartlarından ve tehditlerden uzaklaşmak isteyenlerin daha güvenli ve müreffeh alanlara erişme ihtiyacı duyması sonucunda oluşan göç hareketleri; birey, devlet ve aktörler için farklı güvenlik sorunları yaratmaktadır. Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından itibaren ülkelerinden göç eden Suriyelilerin büyük çoğunluğu Türkiye’ye sığınmış, Türkiye’yi transit ülke konumuna sokan göçmenler bu güzergâhı kullanarak Avrupa’ya ulaşmaya çalışmıştır. Bu çerçevede yasadışı yollarla Avrupa’ya ulaşmaya çalışan göçmenlerin giderek arttığı dönemde AB, birtakım önlemler alma ihtiyacı hissetmiştir. Yasadışı göçmenleri üye ülkelerden uzak tutmak isteyen AB, transit ülke konumundaki Türkiye ile anlaşma yolunu tercih etmiştir. Bu durum Türkiye’ye fırsatlar sunmasının yanında yükümlülükler de getirmiştir. AB için göçmen kaygılarının sürdüğü dönemde Türkiye ile Geri Kabul Antlaşması imzalanmış ve Türkiye için Vizesiz Seyahat görüşmeleri başlatılmıştır. Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşmasına göre, Türkiye AB’ye yasadışı yollarla giren göçmenlerin geri gönderilmesi sağlanacak, buna karşılık Türkiye’de bulunan ve belli koşulları sağlayan göçmenlerden AB’ye ‘bire bir’ politikası çerçevesince göçmen geçişi sağlanacaktır. Nitekim AB, Türkiye’nin çabalarıyla gerek Geri Kabul Anlaşmalarıyla gerek gerçekleştirdiği mutabakat ve protokollerle yasadışı göçmenlerin Avrupa’ya erişimini büyük

ölçüde engellemeyi başarmış, ancak Türkiye'ye karşı yükümlülüklerini yerine getirmedeği için 2020 yılı Mart ayında İdlib sorunu ve muhtemel göçmen riski karşısında Türkiye açık kapı politikasını gözden geçirmiştir.

Genel kapsamı ifade edilen söz konusu sürecin, araştırma sorusuna yönelik incelenmesinde; öncelikle tarihsel süreç içerisinde Türk-Yunan ilişkilerinde ortaya çıkan sorunlar incelenmiş, bu sorunların günümüz Türk-Yunan ilişkilerine güvenlik algılamaları istikametinde ne şekilde yön verdiği ortaya konmuştur. İkinci bölümde Türkiye, Yunanistan ve AB'nin geçmiş göç politikalarına değinilmiş ve geliştirdikleri yeni göç politikaları irdelenmiştir. Aynı bölümde Avrupa'nın göçü güvenleştirmeye çalışırken uyguladığı politikalar ve bu yönde attığı adımlar ele alınmış, üçüncü ülkelere karşı uyguladığı ortak göç politikası gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye ile AB arasında yapılan Geri Kabul Anlaşması öncesi ve sonrası Türkiye ve Yunanistan'ın politika ve stratejileri analiz edilmiştir. Son bölümde ise, güvenlik kavramı detaylı olarak incelenmiş ve göçün güvenlik kavramına olan etkileri tartışılmış, literatürde daha önce incelenmemiş olan güvensizlik katmanı ve güvenlik çarpanı kavramları incelenmiştir.

2. Geçmişten Günümüze Türk Yunan İlişkilerine Etki Eden Güvenlik Sorunları

Türk-Yunan ilişkilerinde 'egemenlik' kaynaklı sorunlar, göç sorunu için bir girdi olmasa da Türkiye ve Yunanistan'ı buldukları coğrafyada karşı karşıya getirmektedir. Göç, bu egemenlik sorunlarını hem karmaşıklştırmış hem de çözüm çabalarıyla uzlaşmayı mümkün kılacak bir girdi olarak karşımıza çıkmıştır. Bu önerme dahilinde bu bölümde 'Göç olgusunun, Türk-Yunan ilişkilerinde egemenlik tabanlı güvensizlik sorunlarını etkilemekte midir?' sorusuna cevap aranacaktır.

Tarihsel süreç ele alındığında, Türk-Yunan ilişkileri geçmiş tarihten bu yana hep çalkantılar içinde ilerlemiştir. Her ne kadar zaman zaman yumuşama dönemine girilmişse de kronikleşmiş olan sorunların her dönemde karşımıza çıktığı görülmektedir. İki ülkeyi hem birbirine yaklaştıran hem de birbirine rakip haline dönüştüren meseleler halen tam manasıyla çözüme kavuşturulamamıştır. Özellikle Ege sorunu, iki ülke için de egemenlik odaklı problem sahası haline gelmiş, diğer sorunların da bir nebze tetikleyicisi olmuştur. Sorunun tarihi boyutuyla ele alınması, tarafların 'ruh' halinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Tarihsel vakalar ve vakalardan çıkarılan dersler ülkelerin güvenlik algılarını şekillendirmektedir. Her ülkenin tehdit algılamalarında birtakım tarihsel olguların yattığı görülmektedir. Türkiye'nin ve Yunanistan'ın da güvenlik söylemlerinin altında söz konusu tarihsel gerçeklikler yatmaktadır. Bu kapsamda iki toplumun milli devlet kimliği kazanması,

birbirlerine karşı verdiği mücadeleler sonunda gerçekleşmiştir.¹ Yunanistan'ın; 'Odessa' fikri, Etnik-i Eteryia Cemiyeti'nin hedefleri, 1896 yılında yayınlanan bildiri, Yunanistan'ın Türkiye üzerindeki irredantizm politikasının hala izlerini taşımaktadır. Tarihsel süreç içerisinde Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde yaşayan iki toplumun kimine göre barış içinde yaşadıkları iddia edilse de bu tarihsel birliktelik birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bahse konu sorunlar dikkate alındığında Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin şekillenmesinde Batı'nın dış etken olarak etkin bir rol üstlendiği söylenebilir. 1830 yılında İngiltere, Rusya ve Fransa'nın müdahalesiyle bağımsızlığını elde eden Yunanistan, bir taraftan söz konusu devletler tarafından himaye edilmiş, diğer yandan Batılı güçlere bağımlı hale getirilen bir ülke olmuştur.² Ulus-devlet sahnesinde yerlerini alan taraflar bir yandan Lozan Barış Antlaşması'ndan kalan sorunların çözümünü mücadele ederken diğer yandan 1950'li yıllarda baş gösteren Kıbrıs Meselesi ile ilgilenmek durumunda kalmış ve akabinde 1960'lı yıllarda Ege Denizi kaynaklı meselelerle uğraşmaya başlamışlardır. Türkiye ile Yunanistan arasında mevcut diğer sorunlardan da bahsetmek mümkündür. Bu çerçevede; kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge, FIR hattı, Lozan Antlaşmasından sonra Yunanistan'ın azınlık politikası, Türkiye aleyhine faaliyet gösteren terör örgütlerine destek vermesi, ikili sorunların Avrupa Birliği platformuna taşınması, Türkiye üzerinden Yunanistan'a yasadışı geçiş yapan göçmenler gibi konu başlıkları sorunların bir kısmını teşkil etmektedir.³

Türk ve Yunan ulusal güvenlik algı ve söylemleri, belirtilen sorunlar dahilinde incelenirken her iki ulusal kimliğin birbirini inşa etmiş olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Her iki ülke toplumuna bu denli güvensizlik hissini yaratan durum da ulusal kimliklerinin bu denli ötekileştirilmesidir.⁴ Türk-Yunan mevcut sorunlarına rağmen tarafların dış politikaları incelendiğinde, iki ülkenin ortak tehdit algılaması yükseldikçe birbirlerine yakınlaştıkları görülmektedir. Örnek vermek gerekirse İtalya'nın Doğu Ege adalarını elinde bulundurduğu dönemde Doğu Akdeniz ve Ortadoğu üzerindeki emperyalist söylemleri iki ülkenin yakınlaşmasına neden olmuştur.⁵ Bu yakınlaşma Balkan Paktı ile somutlaştırılmış ve iki ülke arasındaki sorunlar bir süreliğine dondurulmuştur. Aynı şekilde II. Dünya Savaşı'ndan sonra şiddetlenen küresel kutuplaşma ve Sovyet tehdidi Türkiye ve Yunanistan'ı komşu iki devlet

---

¹ Salim Gökçen, Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar, Dergi Park, s. 144.

² Şükrü Sina Gürel, Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993), Ümit Yay. Ankara, 1993, s.14.

³ Bora Ünay, Türk-Yunan İlişkilerinde Temel Sorunlar ve 1999 Sonrası Yumuşama Dönemi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, s.3.

⁴ Murat Yorulmaz, "Değişen" Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde "Değişmeyen" Güvenlik Paradoksu, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi 3, a.g.e, s.123

⁵ Yorulmaz, a.g.e, s.123

olarak ortak tehdide karşı yakınlaştırmıştır. ⁶Fakat Türkiye – Yunanistan örneğinde görüleceği üzere, ulusal güvenlik kapsamında birbirlerine yönelik tehdit algılamaları halinde ülkelerin karşı karşıya gelecekleri muhtemeldir. ⁷ Tarafların NATO üyesi olmalarına ve Sovyet tehdidinin ‘var’ olmasına rağmen Kıbrıs sorununda karşı karşıya gelmeleri güvenlik algılarındaki değişimi yansıtmaktadır. Kıbrıs sorunu gibi Ege sorunu, karasularının genişliği, FIR Hattı ve Kıta Sahaneliği aynı dönemde gerginlik nedeni olmuştur. İki ülkenin, güvensizlik kapsamında askerî boyutu ön plana çıkaran eylemler de dikkat çekicidir. Yunanistan silahlandırma yasağına rağmen adaları silahlandırmış, Türkiye ise NATO’dan bağımsız olarak Ege Ordusu’nu kurmuş ve Ege’nin diğer kıyısında konuşlandırmıştır.

Türkiye ve Yunanistan, mevcut sorunlar ışığında, stratejilerini jeopolitik üzerine kurmuşlar ve realist gelenek istikametinde devlet çıkarlarını merkeze alan bir tutum içerisine girmişlerdir. Güvenlik ikilemi şeklinde kavramsallaşan tedbir çarpanı kendiliğinden silahlanma başta olmak üzere politik ve diplomatik alanlarda hissedilmiştir. AB üyesi Yunanistan ile aday ülke Türkiye, belirtilen ikilemi tecrübe ederken ulus üstü bir yapılanma olarak AB, Yunanistan lehine eylemlerinin gölgesinde iki ülkeyi problemlerin çözümü noktasına birbirine yakınlaştırmaya teşvik etmeyi yeğlemiştir. Günümüzde varlığını sürdüren kaçak göç, iltica problemleri, güvenlik ikilemi kapsamında geliştirilen askeri harcamalar gibi hususlarda istikrarın sağlanması adına ortak çalışma gerekliliği iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmaktadır. ⁸

Ancak Yunanistan, ‘Tehdit Doğu’dan gelir.’ Söyleminde görüldüğü üzere doğu komşusu Türkiye’yi her zaman bir tehdit unsuru olarak algılamış, ortak çalışma konusuna tereddütle yaklaşmıştır.

Bahse konu motivasyon dahilinde Yunanistan, örtülü mücadelenin kapsamında ve ‘Megali İdea’ doğrultusunda Türkiye aleyhine olan girişimlere destek vermiştir. Türkiye’ye karşı faaliyet gösteren terör örgütlerinin destekleyicisi iddialarına hedef olan Yunanistan’ın destek olduğu ilk örgütün 1970’li yıllarda faaliyetlerine başlayan ASALA (Ermeni Gizli Ordusu) olduğunu ve destek olmak için örgüt üyelerini ülkelerinde barındırdıkları bilinmektedir. ⁹ Ayrıca Türkiye’den toprak talep eden pek çok Ermeni Derneği hala Yunanistan’da özgürce faaliyetlerine devam etmektedir. Yunanistan ASALA örgütünde olduğu gibi PKK terör örgütüne de çeşitli şekillerde destek vermiştir. Örneğin; PKK terör örgütü elebaşı Abdullah

---

⁶ Fuat Aksu, Türk Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, Cem Karadeli Dergisi, Ayraç Yayınları, 2003, s.5

⁷ Aksu, a.g.e, s.5

⁸ Yorulmaz, a.g.e, s.125

⁹ Ali Güler, Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar, Ankara, Berikan Yayınları, 2005, s.214

Öcalan 16 Şubat 1999 tarihinde yakalanmadan önce Yunanistan'ın Kenya'daki Büyükelçiliği'nde bir müddet saklanması verilen desteğin boyutunu kanıtlar niteliktedir.¹⁰ Yunanistan'ın PKK ile iş birliğine yönelik örnekleri PKK kamplarına yapılan ziyaretlerle, Abdullah Öcalan'ın yakalandıktan sonra verdiği ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Yunanistan ile yapılan iş birliği örneklerini çoğaltmak mümkündür.

Türkiye ve Yunanistan arasında gerginleşen ilişkilerde, Yunanistan tezlerini ve taleplerini AB organlarına taşıma eğiliminde olmuştur. Bu kapsamda düzensiz göçün önlenmesi başta olmak üzere, AB 'egemenlik' konusu olarak nitelendirilen hususlarda, sorunlar AB-Türkiye meselesi haline getirilmiştir.¹¹ Göç olgusu tamamlayıcı bir sorun sahası olarak, iki ülke arasındaki egemenlik alanlarıyla ilgili diğer bazı konu başlıklarının (aidiyeti tartışmalı kayalık ve adacıklar, kıta sahanlığı gibi) çarpan etkisi şeklinde sorunların derinleşmesine yol açabildikleri görülmektedir. Bu nedenle Türkiye ve Yunanistan'ın mevcut ikili sorunlarına etki edebilecek ve AB'yi de taraf haline getirebilecek düzensiz göçe yönelik politika ve stratejilerin de ele alınması faydalı olacaktır.

3. Türkiye ile AB Arasında Yapılan Göçmen Antlaşmasıyla Birlikte Türkiye ve Yunanistan'ın Değişen Politika ve Stratejileri

Modern dönemde düzensiz göç olgusu, Türk-Yunan sorun sahalarında, yeni bir dinamik şeklinde 'sorun envanterine' ilave olmuştur. Köklü bir ortak geçmişe sahip olan söz konusu iki devletin karşı karşıya kaldıkları sorunlarda göçün marjinal etkisinin ne olduğunu araştırılması hususu, sorunların tahrik edilmesi veya yatıştırılması istikametinde önem arz etmektedir. Örneğin Ege Denizi kaynaklı tüm sorun sahalarında, düzensiz göç, mevcut sorunları derinleştirme yeteneğine sahiptir. Karasuları ihlalinin düzensiz göçmen ve organize suç şebekeleri tarafından gerçekleştirildiği dikkate alınır, bunların hangi deniz sahasında yakalandığı, egemenlik hakları bağlamında hangi devletin kolluk kuvvetlerinin işlem yapmaya yetkili olduğu gibi türev sorunlar ortaya çıkmaktadır. Nitekim karasularıyla ilgili egemenlik iddialarının aksine Yunan kolluk kuvvetlerinin, 'diğer tarafın' karasularında olduğunu düşündüğü düzensiz göçmenleri 'karşı tarafa itme' eğiliminde olabilmektedir. Aynı durum Ege'de bulunan ada, adacık ve kayalıklara göçmenlerin çıkması halinde müdahale edecek tarafın belirlenmesi konusunda da yaşanabilecektir. Ayrıca KKTC ve GKRY arasında yaşanan yasadışı göçmen geçişleri de Kıbrıs Sorununun parçası haline gelen konulardan olup Türk-

---

¹⁰ Tuncay Özkan, Operasyon, Doğan Kitap, I.Baskı, İstanbul, 2000, s.192.

¹¹ Ünay, a.g.e, s.262

Yunan ilişkilerine yansımaları olabilmekte ve AB FRONTEX makamları devreye sokulabilmektedir.¹² Bu çerçevede bu bölümde ‘Türkiye ve AB arasında yapılan Geri Kabul Antlaşmasının Türkiye ve Yunanistan’ın göç politikalarını nasıl etkilediği’ sorusuna cevap aranmıştır. Argüman; AB Geri Kabul Antlaşması, Türk-Yunan sorun alanlarında yük haline gelen göçün, kontrol altında tutulmasına katkıda bulunduğu istikametindedir. Nihayetinde Türkiye’nin Geri Kabul Antlaşmasını uygulamayacağını açıklamasıyla Türk-Yunan sorun sahalarının da gerildiği bilinmektedir.

Göç eğilimleri incelendiğinde; Türkiye’nin, jeopolitik ve coğrafi konumu nedeniyle göçmenler için transit ülke konumunda olduğu görülmektedir. Özellikle Avrupa’ya ulaşmak isteyen diğer ülke vatandaşlarının Türkiye’yi güzergâhını tercih ettiği, Türkiye üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan yoluyla Batı Avrupa’ya ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak 2000’li yıllardan itibaren AB üyelik müzakereleri çerçevesinde Türkiye’nin düzensiz göçe yönelik hem organizasyonel hem de kolluk kuvvetleri bağlamında somut adımlar attığı bilinmektedir. Öte yandan Suriye’de, 2011 yılı baharında patlak veren iç savaşla beraber, Türkiye ve Türkiye üzerinden AB topraklarına yönelik düzensiz göç ve sığınmacı hareketleri daha önce görülmemiş seviyelere ulaşmıştır. İlk etapta bölgesel bir kriz olarak nitelendirilen ve büyük çoğunluğu Suriye olmak üzere, diğer ülke vatandaşlarının da içinde bulunduğu bu göç hareketinin AB sınırlarına ulaşması sonucunda Türkiye ve AB arasında yapılacak iş birliğinin de önemi giderek artmıştır.

Avrupa’ya istikametinde gerçekleşen düzensiz göçmen akımı öncelikle AB üyesi ülkeleri kendi çabalarıyla birtakım önlemler almaya itmiştir. Avrupa Birliği’nin kurulmasından itibaren, artarak devam eden ve Suriye kriziyle zirve noktasına ulaşan düzensiz göçmen akımlarının, Birliğin kültürel yapısına uyum sağlayamadıkları gibi emek piyasasına ve refah devleti politikasına yük olacağı algısı gittikçe kendini hissettirmiştir. Bu bağlamda düzensiz göçün sosyal sonuçları ve güvenlik sorunu haline gelmesi sonrası AB ve üye ülkeler, koordineli bir şekilde, düzensiz göçmen akımını önlemek ve mültecilerin siyasi sığınma hakkı almasını engelleyecek önlemler almaya başlamıştır.¹³

---

¹² Aslı Bilgin, Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex’in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi, Hacettepe HFD, 7(2) 2017, s.63

¹³Çiğdem Nas, Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2,2015, s.177

Tablo 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı¹⁴

Suriye'deki iç savaştan kaçan göçmenler 2014 ve 2015 yıllarında daha çok alternatif yolları kullanmaya başlamışlardır. Ege Adaları ve Türkiye-Bulgaristan karayolu AB ülkelerine giden göçmenlerin artarak kullandığı transit noktalar haline gelmiştir. Bu durum öncelikle Yunan adalarının mültecileri ağırlama kapasitelerini zorlamaya başlamıştır. Tablo-1'de görüldüğü üzere, Suriye krizinden sonra, 2005 ile 2011 yılları arasında nispeten yatay seyreden düzensiz göçmen sayısı 2011 Suriye krizi sonrasında, 2013 yılı hariç diğer devam eden yıllarda düzensiz göçmenlerin sürekli arttığını görülmektedir. Bu çerçevede iç savaştan, baskıcı yönetimden veya çeşitli terör örgütlerinin şiddetinden kaçan milyonlarca Suriyeli, geçici koruma statüsüne tabi oldukları Türkiye'den kitleler halinde, Avrupa ülkelerine çeşitli yollardan girerek sığınma talebinde bulunmaya başlamıştır. AB ise yükselen bu göç dalgasını temelde bir güvenlik meselesi olarak algılamıştır.¹⁵ AB'nin güvenlik ve sosyal sorunlarla yüzleşme kaygısı nedeniyle Türkiye-AB ilişkilerinde vize serbestliği, AB üyeliğinde fasılların açılması ve nakdi yardım karşılığında iş birliği, gündeme gelmiştir.¹⁶ Bu bağlamda Mülteci krizin bir Avrupa krizine dönüşmeye başladığı dönemlerde krizin çözümüne yönelik önemli adımların atıldığı 2015-2016 yılları arasında Türkiye ile AB arasında "stratejik ortaklık" söylemleri de yankı

¹⁴T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

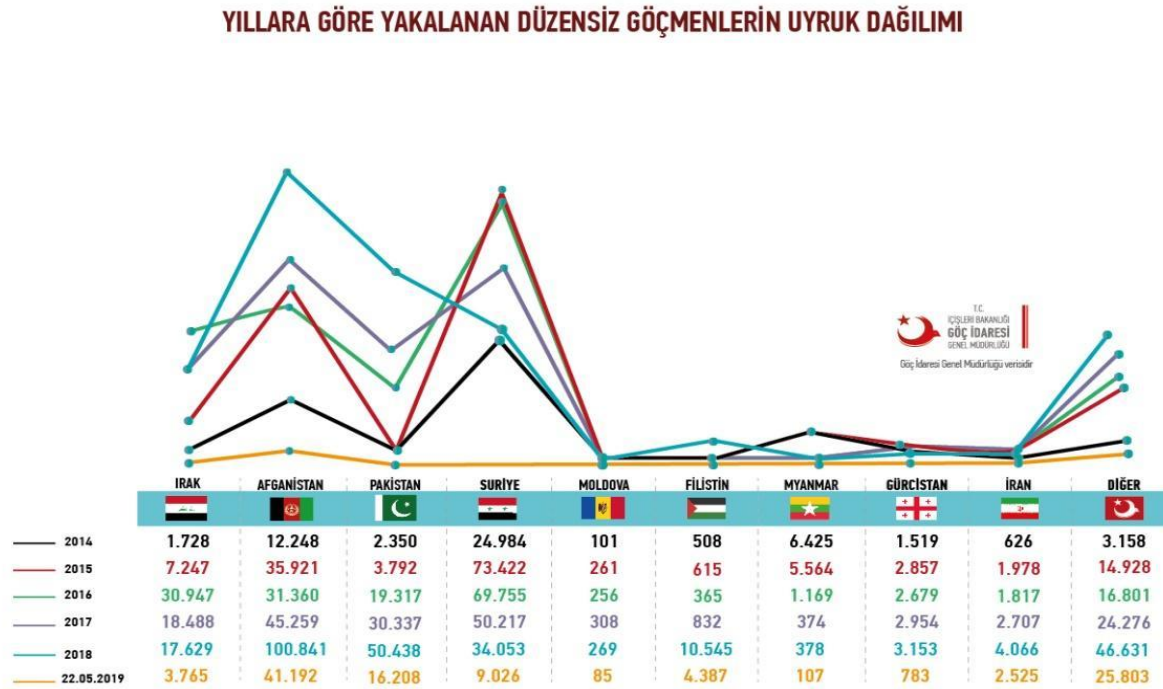
¹⁵ Beyza Çağatay Tekin, Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerinde Etkileri, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 39, Sayı 11, Aralık 2017, s.658

¹⁶ Nas, a.g.e, s.170

bulmuştur.¹⁷ Sonuç olarak Türkiye'nin göçmenlerin Avrupa'ya geçiş yaptığı ana transit ülke olması nedeniyle, yasadışı göçle mücadelede ve sınırların korunması konularında Avrupa Birliği, Türkiye'ye iş birliği arayışında olmuştur. Tablo-2'de görüldüğü üzere, düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı kapsamında; 2015 ve 2016 yılında Suriye krizinin sebep olduğu göç dalgasının çözümü için atılan adımların, 2018 ve 2019 yıllarında meyvelerini vermeye başladığı görülmektedir.

Tablo 2.Yıllara göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı¹⁸

4. Türk-Yunan İlişkilerinde Geri Kabul Anlaşması'nın Etkisi

Suriye kaynaklı düzensiz göçün, 2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye üzerinden Yunanistan ve Avrupa'ya yoğunluk kazanması, Avrupa'ya ve uluslararası topluma bu denli geniş göç dalgasına hazırlıklı olmadıklarını göstermiştir. Göçmenlerin geçiş güzergâhı olarak Türkiye'yi kullanması ve göçün her geçen gün artarak devam etmesi neticesinde AB, bu göç hareketine bir sınırlama getirmek adına çözüm arayışına girişmiştir. Avrupa'nın Suriye krizinin yaratmış olduğu kitlesel olarak göçe karşı, Türkiye ile girdiği diyalog sonrası göçü 'güvenleştirdiği' ve AB Ortak Göç Politikaları kapsamında uygulamış olduğu Geri Kabul

¹⁷ Ebru Turhan, Mülteci Krizinin AB-Türkiye İlişkilerine Etkileri: AB'ye Üyelik Sürecinden bir "Stratejik Ortaklığa" Doğru mu?, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 31, 2017, s.647

¹⁸T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Anlaşmaları neticesinde Avrupa'ya göçmen girişini kısıtladığı görülmektedir.¹⁹ Bu noktada tam üyelik müzakerelerinin yürütüldüğü Türkiye ile AB arasında yeni bir sürece girildiği dikkat çekmektedir. Avrupa'nın göç konusunu "güvenlik sorunu" olarak algılaması ve bu yönde tedbirler alması sonrasında Türk – Yunan ilişkileri de belirgin bir temele oturtulmuştur. Bu çerçevede Türkiye-AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması sonrası 'rahatlayan' Yunanistan'ın düzensiz göçmen yükünde azalma meydana gelmiştir. Örnek vermek gerekirse, 2015 yılında Doğu Akdeniz Rotasını kullanarak Avrupa'ya geçen kayıtlı insan sayısı 885.386 iken bu sayı 2016 yılında 182.277'ye düşmüştür. Bu rakamın 84.585'ini Suriyeliler oluşturmaktadır.²⁰ Son zamanlarda deniz alanına yönelen yasadışı göçmenlerin Ege Denizi'ni tercih etmelerinin önemli sebebi deniz kontrollerin karaya göre daha zor olması aynı zamanda yakalanmaları durumunda Yunanistan kamplarına götürülme ihtimallerinin yüksek olmasıdır.²¹ Türkiye, AB ile yaptığı Geri Kabul Anlaşması gereğince, kendi toprakları üzerinden Ege'deki Yunan adalarına geçen düzensiz göçmenleri geri almayı kabul etmiş, ancak Yunan tarafında tesis dilen statükonun farklı yorumlarıyla da karşılaşmıştır. Yunan basınında da yankı uyandıran bu anlaşma "Mahkeme kararları, sığınmacıların AB-Türkiye anlaşması çerçevesinde zorla geri gönderilmelerinin önünü açıyor" başlıklarıyla ele almış ve anlaşmanın kapsamının genişletilmesi çabaları ön plana çıkmıştır.²² Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında 2002 yılından beri yürürlükte olan Geri Kabul Sözleşmesine dayanan ve geri gönderilmelerin hızlandırılmasını sağlayan bu anlaşma öncelikli olarak can kayıplarını azaltmayı, düzensiz göç ve insan kaçakçılığını caydırmayı amaçlamaktadır.²³

AB söylemi dikkate alındığında anlaşmanın uygulanmasının teşvik edildiği görülmektedir. Nitekim AB Komisyonu sözcüsü Natasha Bertaud tarafından yapılan bir açıklamada Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili protokolün devamından yana oldukları belirtilmiş, Türkiye ile AB arasındaki vize serbestisinin sonuçlanması için söz konusu şartı yinelemiştir.²⁴ AB'nin AB

---

¹⁹ Sabiha Ekin İltürk, Suriyeli Göçmenlerin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s.32

²⁰FRONTEX, Risk Analysis For 2017

²¹İltürk, a.g.e, s.44

²² Uluslararası Af Örgütü, Yunanistan: Mahkeme Kararları, sığınmacıların AB-Türkiye anlaşması çerçevesinde zorla gönderilmelerinin önünü açıyor, Yayın Tarihi: 22.09.2017, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/yunanistan-mahkeme-kararlari-siginmacilarin-ab-turkiye-anlasmasi-cercevesinde-zorla-geri-gonderilmelerinin-onunu-aciyor> (Erişim Tarihi: 30.05.2019)

²³ Mehmet Uğur Ekinci, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu, SETA Yayınları 64, I. Baskı,2016, s.20

²⁴ Anadolu Ajansı, AB'den Geri Kabul Anlaşması Açıklaması, Yayın Tarihi: 08.06.2018, <https://www.ntv.com.tr/dunya/abden-geri-kabul-anlasmasi-aciklamasi,7thzdO4XfUqnXe-HqItldw?ref=infinite> (Erişim Tarihi: 15.05.2019)

üyeliği gibi, artık ütopyik olduğu değerlendirilen olguyu vize serbestisi gibi daha alt düzey bir seviyeye çekerken maliyet-etkin bir çözümü ön plana çıkarmıştır. Öte yandan anlaşmanın gereği olan yükümlülükleri yerine getirmek konusunda ağır davranmıştır. AB'nin tek taraflı tavrına rağmen, tesis edilen mekanizma Türkiye'nin güvenlik kaygılarında Türkiye'ye esneklik sağlamıştır. Bu kapsamda, Geri Kabul Anlaşması çerçevesinde Türkiye, geri kabul taleplerini belge eksikliği gibi sebeplerle reddedebilmektedir. Nitekim bu durum Türkiye ile Yunanistan arasında sıkça yaşanan bir durum halini almıştır. Türkiye Yunanistan'ın geri gönderme talebini titizlikle değerlendirmiş ve bir kısmını reddetmiştir. Örneğin, 2015 yılının Ocak-Eylül ayları arasında Yunanistan 8.727 kişi için geri gönderme talebinde bulunmuş fakat Türkiye bunların sadece 2.395'ini geri almayı kabul etmiştir.²⁵ Anlaşmanın uygulanması dikkate alındığında, Geri Kabul Anlaşması Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinde güvenlik ve güvensizleştirme yönünde bazen uzlaşmayı ön plana çıkarmakta bazen de güvenlik kaygılarını kamçulamaktadır. Bu noktada söz konusu göç olgusu ve AB ile varılan anlaşma, güvenlik veya güvensizleştirme istikametinde taraflar arasında rekabete dayalı bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Yunanistan göç politikası belirleme ve uygulama konusunda doğrudan temas yerine AB'yi aracı olarak kullanmıştır. AB'nin kaynak yaratma kapasitesi ile ilintili bu durum, anlaşmanın uygulanmasında baş başa kalan iki ülkenin kimi zaman uzlaşma kimi zaman mücadele içinde olmalarıyla sonuçlanmıştır. Bu çerçevede her iki ülke, geçmişte Avrupa'ya göç veren ülke olmalarının etkisiyle, birlikte ve uzlaşma içinde göç politikaları üretmemişlerdir. Türkiye'nin Suriye yanında diğer ülke vatandaşları için de transit ülke olması nedeniyle katlanmış olduğu maliyetin, AB'nin devreye girmesi sonrası azalması umulmuş, ancak üst düzeydeki mekanizmanın düzgün çalışmaması Türk – Yunan 'düzensiz göç' anlaşmazlığını tetiklemiştir. Karşılaştığı düzensiz göç problemini kurumsal tedbirlerle yönetmek isteyen Türkiye, aynı kurumsallığını AB ve Yunanistan cenahında gerçekleşmemesi nedeniyle sürecin ilettilmesinde sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Ancak Türkiye ve AB arasında yapılan Geri Kabul Antlaşması Türkiye ve Yunanistan'ın göç politikalarına bir nebze de olsa sistemsel çözüm getirmiş ve kurumsallığı dikte etmiştir. Geri Kabul Antlaşması, Türk-Yunan sorun alanlarında göçün kontrol altında tutulmasında AB ve Yunanistan cenahına katkı sağlamış, fakat AB tarafından taahhütlerin yerine getirilmemesi sebebiyle kesintiye uğramıştır. Nihayetinde düzensiz göçün tersine çevrilmesi şeklinde yanlış algılanan AB perspektifi, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın toplum güvenliği beklentilerinin uyuşmaması ile İdlib krizi

---

²⁵ Ekinci, a.g.e, s.28

başlayınca geri tepmiştir. Nihayetinde düzensiz göç, sadece AB'nin değil, hem Yunanistan'ın hem de Yunanistan'ın güvenlik sorunu olup, iki ülke arasındaki ana sorun sahalarında; uzlaşma halinde güvenlik katmanı, anlaşmazlık durumunda güvensizlik çarpanı olma potansiyeli yaratmıştır.

5. Göçün Güvenlik Sorunsallarına Katman ve Çarpan Etkisi

Göçmen problemlerinin Türkiye, Yunanistan ve AB'nin göçmen politikalarına olumlu ve olumsuz etkilerinin yanı sıra ne gibi güvenlik sorunları doğurduğu önceki bölümde ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra ortaya çıkan göçmen dalgalarının aktörlerce ne şekilde güvenlikleştirildikleri, hangi önlemlere başvurdukları ve tehdit algılamalarının ortaya çıkan düzensiz göç çerçevesinde nasıl şekillendiği konuları dikkat çekmektedir. Bu çerçevede güvenlik ve güvensizlik kavramlarının farklı, ancak bahse konu düzensiz göç kavramıyla ilgili boyutuna kısaca değinmek faydalı olacaktır.

5.1. Kavram Olarak Güvenlik

Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininin en temel kavramlarından biridir. Dinamik bir kavram olarak güvenlik, zamana ve kavrama göre değişime uğramakta ve sürekli dönüşüm yaşamaktadır. Güvenliğin uluslararası sistemin yapısındaki değişimlere paralel olarak yapısal ve kapsamsal bir dönüşüm içinde olduğu bilinmektedir. Güvenlik kavramının pek çok çalışmada, farklı tanımlamalarla ifade edilebilecek temel değerlere yönelik tehditlerden özgür olması anlamına geldiği belirtilmiştir. Korku ve tehlikeden uzak olma durumunu yansıtan güvenlik anlayışı zamanla yerini farklı güvenlik kavramlarına bırakmıştır. Fakat güvenliğe yönelik yorumlar; bireysel, toplumsal, ulusal, ulus üstü, uluslararası [ve salgın hastalıklar örneğinde görüldüğü üzere insanlık düzeyinde] ortaya çıkabilmektedir.²⁶

Değişen konjonktür ulusal güvenlik anlayışını genişletmiş ve derinleştirmiş, yeni kavram ve angajmanlara duyulan ihtiyacı artırmıştır. Dar kapsamda ele alınan bir olgunun daha geniş bir yelpazede yorumlanması gereği ortaya çıkmış; güvenliğin askerî boyutu yanında siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları da yapılan analize dâhil edilmiştir. Böylece güvenlik daha geniş bir çerçevede tanımlanmıştır. Barry Buzan, ortaya koyduğu güvenlik tanımında ulusal ve uluslararası güvenlik kaygılarının birbiriyle uyum halinde olmaları ve devletlerin iş birliğine yatkın bir şekilde hareket etmeleri gerektiğine yer vermiştir.²⁷ Bu tutum, devletlerin sadece

---

²⁶Baylis, a.g.e, s.73

²⁷Baylis, a.g.e, s.73

kendi güvenlik politikalarını göz önünde bulundurmamaları ve komşularının da güvenlik çıkarlarını dikkate almaları gerektiğini içermektedir.

Buzan'ın yukarıda bahsedilen tutumu tüm güvenlik uzmanları tarafından kabul görmemiştir. Bu konuda Buzan'a getirilen eleştiri Soğuk Savaş sonrasında yaşanan değişimlerin devletlerarası güvenliğe yapılan vurguda göz ardı edilmesidir. Bazı durumlarda bütünleşmeyi öngören süreçler toplumsal güvenliğe vurgu yapabilirken, bazı durumlarda parçalanma süreçleri toplumsal güvenlik veya güvensizlik yaratabilmektedir.²⁸ Buna bağlı olarak Avrupa Birliği'nin bütünleşmeye örnek oluşturduğunu ve aynı zamanda ulus devletlere dayalı düzeni etkisizleştirdikleri ifade edilebilir.

Diğer bir görüşe göre ise, Soğuk Savaş'ın ardından 'küresel' toplumun ortaya çıkmasıyla güvenlik kavramı yeniden şekillenmiştir. Diğer bir ifadeyle toplumsal güvenlik teorisyenlerinin yaptığı etnik-milliyetçi vurgunun aksine küresel topluma odaklanması gerektiği öne sürülmüştür. Benjamin Miller'a göre, temel güvenlik tehdidi insan haklarını ihlal eden, etnik temizlik ve kitlesel tehdit unsuru içeren devletlerden kaynaklanmaktadır.²⁹ Ayrıca küresel güvenliği tehdit eden küresel ısınma, küresel finans sisteminin çöküşü, nükleer kazalar, kitle imha silahlarının yayılması, salgın hastalıklar gibi küresel nitelikli unsurlar büyük ölçüde ulus devletlerin kontrolü dışında değerlendirilen tehditlerdir.

Yeni yaklaşımlara göre eski temel değer olan devlet egemenliği, yerini yeni değerlere bırakmıştır. Söz konusu değerler, sınır aşan teknolojik ve sosyo-ekonomik olgularla güvenliğin devlet yerine toplumsal gruplarla ve bireyi temel alarak daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birleştirilmektedir. Devlet merkezli paradigmalara getirilen eleştirilerde; uluslararası sistemin giderek AB örneğinde olduğu gibi egemenliğin bir kısmının devredildiği ulus ötesi değil ama devletlerin kapasitesinin üzerinde maliyetleri gündeme getiren ulus-aşırı bir nitelik kazandığı ileri sürülmektedir. Böylece devlet ve devlet üstü yapıların tek başına karar verici olmaktan çıktığı argümanı ön plana çıkmaktadır.³⁰ Bu çerçevede geleneksel güvenlik yaklaşımı eleştirildiğinde, güvenlik tehditlerine sadece askeri araçlara odaklanmak yetersizdir. Askeri olmayan olgular da devletleri ve bireyleri tehdit etmektedir. Tehditlerin çeşitlenmesi çözümlerin de çeşitlenmesini ve niteliksel bir dönüşüm geçirmesini beraberinde getirmektedir.

---

²⁸Baylis, a.g.e, s.74

²⁹ Ağır, a.g.e, s.106

³⁰ Ağır, a.g.e, s.107

5.2.Güvensizlik Katmanı ve Güvenlik Çarpanı

Modern anlamda değişen güvenlik olgusuna etki eden ve insanlık tarihi kadar eski bir olgu olan göç, tarih boyunca farklı gerekçelere bağlı olarak insanların mekânsal hareketliliğine neden olmaktadır. Bu çerçevede, doğa olayları, savaşlar, bölgesel etnik zorbalıklar, ekonomik ve siyasal birçok etken göç nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusunun göç edenler üzerinde olduğu kadar, göç hareketinin gerçekleştiği toplum yapısında da önemli etkileri bulunmaktadır. Yakın geçmişte küresel bir sorun olarak doğan göç olgusu, toplumsal ve kültürel bağlamda edinilmiş olan şiddet unsurunun yarattığı sonuçları ve ortaya koyduğu güvensizlik durumunun sorgulanmasına, aynı zamanda göç hareketlerinin olumsuz etkisini olabildiğince azaltmaya yönelik önlemler alınmasına sebep olmaktadır.

Geçmişten günümüze uluslararası sistemdeki aktörler arasındaki ilişkilerin edinimlerini belirleyen en önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilen güvenlik kavramı aktörler arasında hala temel amaç olarak görülmektedir. Güvensizlik, tarihsel süreçte tüm aktörler için karşılıklı olarak süregelen bir paylaşımdır. Dolayısıyla güvensizlik her dönemde olağan bir edinim olarak karşımıza çıkmaktadır. Taraflar arasındaki güvensizlik, mevcut sorunların çözümü için bir kör düğüm oluşturmakta ve söz konusu kör düğüm müttefiklik ilişkisinin var olması durumunda bile kolayca çözülememektedir. Müttefiklik ilişkisi tarafların tehdit algılamalarını değiştiremediği gibi ikili sorunların diğer müttefiklere yakınlaşmak için araç olarak kullanılmasına sebep olabilmektedir. Karşılıklı tehdit algılamalarının bu noktada güvenlik ikilemelerine sebep olduğu ve bu durumun güç yarışı doğurduğu da aşikârdır.

Birey temelli olarak dünyanın her alanında etkili olan güvenlik, Abraham Harold Maslow'un da belirttiği gibi; güvenlik ihtiyacı farklı düzlemlerde ve farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Özünde ihtiyaç olarak güvenlik; insan, toplum, devlet ve sistem seviyelerinde aktör ve değişkenlere sahiptir. Güvenliğin kavram alanı da bahse konu çok değişkenli geçişlere sahip boyutlardan oluşmaktadır.³¹

Güvenliği varlık ve değer kavramları üzerinden değerlendiren Buzan, “*Bir konunun güvenlik konusu olması için, bir grup insan tarafından değer verilen bir nesneye yönelik belirgin bir tehdit olmalı ve bu tehdit acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmalıdır.*” ifadelerine yer vermektedir.³² Güvensizlik halinin ortadan kaldırılması durumunda güvenliğin sağlandığı varsayılmaktadır. Güvensizlik durumlarının tehdit olarak görülmesi ve korku halini yansıtmaları

³¹ Yorulmaz, a.g.e, s.106

³² Yorulmaz, a.g.e, s.107

nedeniyle, güvenliği sağlamada güvensizliğin yok edilmesi de ana unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Belirtilen bilgiler ışığında, bir veya birden fazla faktörün birey, devlet ve aktörler üzerinde tehdit ve korku yaratması sonucu “güvensizlik katmanı” oluşmaktadır. Yani, tedirginlik hali yaratan duyguya yönelik bir girdi olarak algılanan ve uzun süreyle tecrübe edilmiş sorun sahalarına eklenen ‘marjinal’ güvensizlik, diğer güvensizlik algılarını da tahrik ederek mevcut güvensizliği ‘katılaştırıcı’ katman olarak karşımıza çıkmaktadır. Buzan’ın bahsetmiş olduğu güvenlik nitelendirmesinde güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesi olguları, yeni güvensizlik boyutlarının, askerî ve politik kapsama haiz ‘sert’ güvensizliğin katmanı olarak kendini hissettirmektedir. Bu çerçevede göç, salgın hastalık, ticari ve ekonomik ‘çatışma’ gibi alçak profilli ‘yumuşak tehditten’ kaynaklı güvensizlik algısı, ‘sert’ güvensizlik algısına katman olarak eklenilebilmektedir. Türk – Yunan ilişkilerinde egemenlik odaklı sorunlar ele alındığında, düzensiz göçün yarattığı olumsuz etki, bahse konu sert güvensizlik algılarını ‘katılaştırıcı’ bir ilave katman olarak değerlendirilebilir.

Güvensizlik katmanının, mevcut sorunların tırmanmasına neden olma kapasitesi nedeniyle, uzlaşmış bir rejim çerçevesinde kontrol altında tutulması gerekmektedir. Böylece yumuşak tehdit algısından kaynaklanan güvensizlik, temel güvensizlik sorunsallarını tahrik etmeyecek ve krizler önlenebilecektir. Üstelik güvensizlik katmanı, aynı anda birden fazla yumuşak tehdit faktörünün tecrübe edilmesine neden olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Türkiye’nin Yunanistan’la olan yaşamakta olduğu Ege Sorunu; kıta sahanlığı, aidiyeti belli olmayan kaya ve adalar, adaların silahsızlandırılması yükümlülüğü, FIR hattı gibi sert güvensizlik bileşenlerine sahiptir. Düzensiz göç, yumuşak güvensizlik katmanı olarak ege sorunu bileşenlerinin her birinin yenilenmiş bir sorun kaynağı olmasına yol açabilecektir. Öte yandan salgın hastalık riski, ikinci bir yumuşak güvensizlik unsuru olması hasebiyle ilave bir güvensizlik katmanı olabilecek ve güvensizliği yeni bir katman olarak ‘katılaştıracaktır’.

Güvenlik çarpanıysa ise; birey, devlet ve aktörler tarafından alınmış olan ve yumuşak tehditlere karşı alınan güvenlik tedbirleriyle güvenliğin daha da sağlamlaşabileceği ve kontrol edilebileceği argümanına dayanmaktadır. Sert güvenlik sorunlarının, çözümü mümkün olmasa dahi, yumuşak tehditten kaynaklanan kaygı nedeniyle dondurulması, çözümüne yönelik ihtiyacın hissedilmesi ve gerektiğinde iş birliği yoluyla yeni bir boyuta taşınmasını mümkün olabilmektedir. Güvenliğin sağlamlaştırılması istikametinde güvenlik çarpanı, güvensizliğin ötelenmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle güvenlik çarpanı olarak nitelendirilebilecek yumuşak güvenlik girdisiyle, güvensizlik katmanı bilinçaltında etkisizleştirilecektir.

Bu çerçevede göç hareketi AB ve Yunanistan için bir güvensizlik katmanyken Türkiye ile yapılan Geri Kabul Anlaşması güvenlik çarpanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak Tehdit olarak nitelendirilebilecek düzensiz göçün, belirlenen bir geriye iade rejimiyle Ege Denizinde gerilimi artırma potansiyeli azaltılmıştır. İletişim kanallarının açık tutulması ve diyalog bağlamında genişleyen ve derinleşen güvensizlik kaygılarının hallinde iş birliğini empoze eden güven çarpanı, İdlib’de Türkiye’nin AB ve Yunanistan’a yükümlülüklerini hatırlatması ve ‘açık kapı’ politikası uygulamasıyla güvensizlik katmanına dönüşmüştür. Bu çerçevede hudut boyunca yaşanan gerginlikler Ege Denizi’nde sert güvenlik araçlarının karşı karşıya gelmesiyle sonuçlanmış, Yunanistan makamlarınca iki ülke kara ve deniz hududu boyunca Hava Kuvvetleri faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla devlet aktörler ve toplumlar için nispeten daha önemli hale gelen yumuşak güvensizlik kaygıları diğer sorunlara sağlamaştırıcı bir etki yaratmıştır.

Günümüzde göç, ülkelerin sınırlarını daha da sıkılaştırmasına, kontrol altına almasına ve göçü güvenlik sorunu haline getirerek ortaya çıkan güvensizlik katmanını içgüdüsel olarak yok etmeye çalışmasına ihtiyaç doğurmaktadır. Avrupa Birliği de göçü güvenleştirmeye çalışırken siyasi ve söylemsel yollara başvurarak oluşan tehdit algılamalarını yok etme eğilimiyle güvenlik çarpanı yaratmaktadır. Avrupa Birliği’nin güvenlik çarpanı oluşturmak amacıyla aldığı önlemlerle güvensizlik katmanı yok edilmeye çalışılmaktadır. Avrupa tarafından yöntem olarak sunulan anlaşmalar, mutabakatlar Avrupa’nın güvenlik çarpanı elde etmesi yönünde kazanımlar yaratırken, Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri olumsuz etkilediği görülmektedir. Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşması neticesinde Türkiye’ye vermeyi vaat ettiği Vizesiz Seyahat imkânını yerine getirmemesi ve 72 kriterde terör meselesinden dolayı sorun yaratılması ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır.

Avrupa Birliği’nin Türkiye ile olan ilişkileri kapsamında göçü siyasi ve politik araç haline getirdiği görülmektedir. AB, Geri Kabul Anlaşmaları sayesinde üçüncü ülkelerle olan diyalogunda güvensizlik katmanı oluşturan göçün sınırlarından uzak tutulmasını sağlayacak şekilde belirlediği aşikârdır. Bu çerçevede Avrupa için elde edilen kazanımların birden fazla olduğu ve güvenlik çarpanının söz konusu yöntemlerle sağlandığı görülmektedir.

Güvensizlik katmanı ve güvenlik çarpanı kapsamında göç, güvenlik kavramına girdi olarak, güvenliğin kapsamına etki eden bir dinamik olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca göç, Türkiye- AB ve Yunanistan arasındaki anlaşma ve anlaşmazlıklar çerçevesinde bir güvenlik-denge, çıkar-kazanç unsuru olarak belirlemiştir. Güvenlik ikilemi gibi güvenlik yapıtaşları olan kavramlar göç ile içerik genişlemesi içinde olmuştur. Bu çerçevede sosyal, kültürel ve ekonomik beka ön plana çıkmıştır.

6. Sonuç

Türkiye jeopolitik ve coğrafi konumu itibariyle göç hareketlerinden her dönemde etkilenen bir ülke olmuştur. 2011 Suriye Kriziyle birlikte Türkiye, düzensiz ve yasadışı göçmenlerin akımına uğramıştır. Daha uygun yaşam arayışı içerisinde olan düzensiz göçmenler daha iyi şartlarda yaşama umuduyla Türkiye üzerinden Yunanistan'a, oradan da diğer AB ülkelerine geçmek için istemiştir. Söz konusu düzensiz göç dalgaları hem Türkiye hem de AB üyesi ülkeler için göçü güvenikleştirme istikametinde önlemler almaya itmiştir. Nitekim bu çerçevede AB ve Türkiye ile Geri Kabul Anlaşması imzalamıştır. Düzensiz göçü engelleme yolunda atılan adımların sonuç bulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Geri Kabul Anlaşmaları, mutabakatlar ve protokoller sonucunda Avrupa'ya göçmen akışının kısmen azaldığı görülmektedir.

AB ile yapılan Geri Kabul Anlaşması, Türkiye ve Yunanistan arasında düzensiz göçün sorun olmaktan çıkarılmasına katkıda bulunmuştur. İki ülke arasındaki sorunlar, anlaşmanın uygulanmasıyla düşük profile çekilmiş ve düzensiz göçe yönelik bölgesel norm oluşturulması sonrası güvenlik hissiyatı bir çarpan şeklinde iki ülkenin aslî sorunlarını geri plana itmesine neden olmuştur. Türk-Yunan sorunları 'sert' güvensizlik katmanı olarak mevcudiyetini korurken, anlaşmanın yürürlükten kaldırılmasıyla 'yumuşak tehdit' olarak nitelendirilebilecek düzensiz göç sorunu, bahse konu 'sert' güvensizlik algılarını 'güvensizlik katmanı' şeklinde derinleştirmiştir.

7. Kaynakça

AB Komisyonu Başkanı Juncker'den 'Türkiye' Açıklaması. Yayın Tarihi: 02.12.2016. <http://www.criturk.com/haber/gundem/ab-komisyonu-baskani-junckerden-turkiye-aciklamasi-2845> (Erişim Tarihi: 22.05.2019).

AB'den Stockholm Programına Onay, Yayın Tarihi: 21.04.2010, <https://www.dw.com/tr/abden-stockholm-program%C4%B1na-onay/a-5490646> (Erişim Tarihi: 30.05.2019)

Ağır, B. S. (2011). *Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı.* Güvenlik Stratejileri, 22.

Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). *Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları,* 5(9). <https://doi.org/10.20493/bt.96863>

Ak, G. (2014). *Ege'deki Hayalet: Türk-Yunan Deniz Sınırı, Durum ve Etkiler.* CTAD, 20.

- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye*. Bilge Adamlar Kurulu Raporu. Rapor No: 42, İstanbul.
- Akkaraca Köse, M. *Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2). <https://doi.org/10.14782/sbd.2015216097>
- Akkoyunlu E. K. ve Ertan, B. *Türkiye'nin Göç Politikası*. Türkiye ve Ortadoğu Amme ve İdaresi Enstitüsü.
- Aksu, F. (2001). *Türk Yunan İlişkileri, İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*. Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi. Araştırma Projeleri Dizisi 2, Ankara Üniversitesi.
- Aksu, F. (2003). *Türk Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları*. Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye. Cem Karadeli Dergisi. Ayraç Yayınları.
- Alasya, F. (1987). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Alioğlu Çakmak, G. (2018). *Avrupalılaştırmanın Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği*. Mukaddime. Özel Sayı. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.476661>
- Altun, A. (2016). *AB'nin Vize Politikası Bağlamında Sığınmacıların Durumu ve Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması*. International Journal of Academic Value Studies, 2(2): 36-47. <https://doi.org/10.23929/javs.62>
- Anadolu Ajansı (2018). *AB'den Geri Kabul Anlaşması Açıklaması*. Yayın Tarihi: 08.06.2018, https://www.ntv.com.tr/dunya/abden-geri-kabul-anlasmasi-aciklamasi,7thzdO4XfUqnXe-HqItIdw?_ref=infinite (Erişim Tarihi: 15.05.2019)
- Arends, F. M. A (2009). *Homerostan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları*. Uluslararası İlişkiler, 6(22).
- Arı, K. (2012). *Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç(1923-1925)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. MKM Yayıncılık, Bursa.
- Arı, T. (2019). *Ege Sorunları ve Türk-Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5378.pdf> (Erişim Tarihi: 25.01.2019)
- Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf (Erişim Tarihi: 28.05.2019).

- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, (2016). *Mülteci Krizi'nin Yönetimi: Komisyon'un AB-Türkiye Eylem Planının Uygulanmasına İlişkin Raporu*, Avrupa Komisyonu Basın Açıklaması, Yayın Tarihi: 10.02.2016, <https://www.avrupa.info.tr/tr/news/multeci-krizinin-yonetimi-komisyonun-ab-turkiye-eylem-planinin-uygulanmasına-iliskin-raporu> (Erişim Tarihi: 22.05.2019).
- Avrupa Komisyonu Kıbrıs Temsilciliđi (2017). *Avrupa Göç Gündemi: Göç Akışını Yönetmede Sağlanan Gelişme Sürdürülmeli*. Yayın Tarihi: 06.09.2017. https://ec.europa.eu/cyprus/news/20170906_tr (Erişim Tarihi: 30.05.2019)
- Aydın, G. (2016). *Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç ile Mücadelede Devletlerin Yetki ve Uygulamaları*. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(2).
- Aydın, M. ve Ereker, F. (2014). *Türkiye'de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı*. Uluslararası İlişkiler, 11(43). <https://doi.org/10.33458/uidergisi.552685>
- Bakır, B. (2016). *Geri Kabul Anlaşması Buzdolabına Kalkıyor*. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1328853-geri-kabul-anlasmasi-buzdolabina-kalkiyor#> (Erişim Tarihi: 22.05.2019).
- Baran, D. *AB Dış Güvenlik ve Göç Politikaları Üzerinden Mülteci Krizinin Değerlendirilmesi*. Beykent Üniversitesi. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler.
- Batır, K. *Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme*. Yönetim Bilimleri Dergisi, 15(30).
- Baydarol, C. (2007). *Avrupa Birliği'ni Kuran Anlaşma (Maastricht Anlaşması)*. İktisadi Kalkınma Vakfı. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. <https://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2019).
- Baylis, J. (2008). *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*. Uluslararası İlişkiler, 5(18).
- Baysal, B. ve Lülecı, Ç. (2011.) *Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi*. Güvenlik Stratejileri, 22.
- BBC News (2016). *Bozkır, Umudumu Kaybetmeye Başladım Demişti*, Yayın tarihi: 24.05.2016, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160524_erdogan_ab (Erişim Tarihi: 25.05.2019)
- BBC News (2016). *Erdoğan'dan AB'ye: Vize Kolaylığı Yoksa Geri Kabul Anlaşması Da Yok*, Yayın tarihi: 24.05.2016,

- https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160524_erdogan_ab (Erişim Tarihi: 25.05.2019)
- Bilgiç, A. (2011). “Güvenlik İkili”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarından Yeni Bir Perspektif. Uluslararası ilişkiler, 8(29).
- Bilgiç, A. “Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarından Yeni Bir Perspektif. Uluslararası İlişkiler, 8(29).
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları*. TSA, 18(3).
- Bozdağlıoğlu, Y. ve Özen, Ç. *Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık*. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1.
- Bozkaya, Ö. ve Kıncal, A. (2018). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi*. Göç Araştırmaları Dergisi, 4(2).
- Brauch, H. G. (2006). *Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü*. Uluslararası İlişkiler, 5(18).
- Cihangir, Ç. K. (2013). *Lozan Barış Konferansı'nın İlk Aşaması ve Konferansın Kesintiye Uğradığı Dönemde Yunanistan*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 53. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000392
- Çakran, Ş. ve Eren, V. (2017). *Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39).
- Çıvgın, İ. *Azınlıklar Sorunu*. Dicle Üniversitesi. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi.
- Çilingir, S. (2018). *Kriz Gündeminde AB Politikasının Yetkiler, Hedefler ve Araçlar İtibariyle Değerlendirilmesi: Sınır Yönetimi Örneği*. İşletme Fakültesi Dergisi, 19(1). <https://doi.org/10.24889/ifede.334138>
- Demir, O. Ö. ve Soyupek, Y. (2015). *Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar*. Global Politika ve Analiz. Global Analiz 6., Ankara.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). *Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi*. Birey ve Toplum, 5(9). <https://doi.org/10.20493/bt.78101>
- Dersan, E. (2005). *Güvenlik Alanında Küreselleşen Belirsizlik: Türkiye Nereye?*. Uluslararası İlişkiler, 2(8).
- Ekinci, M. U. (2016). *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu*. SETA Yayınları, Ankara.

- Ferudun, A. (2009). *Ege'de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Fırat, M. (2001). "1919-1923 Yunanistan'la İlişkiler", (Ed.) Baskın Oran. *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. Cilt-I. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Goularas, G. B. ve Sunata U. (2015). *Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi*. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2(1).
- Gökçen, S. *Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar*. Dergipark.
- Gökçen, S. *Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26060>
- Güleç, C. *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları*. TESAM 2.
- Güler, A. (2005). *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*. Berikan Yayınları, Ankara.
- Gürel, Ş. (1993). *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)*. Ümit Yayınları. Ankara.
- Gürel, Ş. (1993). *Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)*. Ümit Yayıncılık, Ankara.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. *Stockholm Programı Kabul Edildi*. https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209 (Erişim Tarihi: 30.05.2019)
- İlktürk, S. E. (2017). *Suriyeli Göçmenlerin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri*. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- İnan, C. E. (2016). *Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme*. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(3). <https://doi.org/10.33182/gd.v3i2.584>
- İskân Kanunu*, Kanun no: 5543, Cilt 46, Sayı 26301, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2019)
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). *Türkiye'de Göç İltica ve Mülteciler*. Türk İdare Dergisi, 467.
- Keser, U. (2006). *Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar*. ÇTTAD.
- Keser, U. ve Ak, G. (2013). *Ege'de Yunanistan'ın Türk Adaları: Unutulamayanlar*. Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, Kıbrıs Özel Sayı.
- Koçak, O. ve Gürbüz, R. D. *Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi*. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi.

- Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). *Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi*. Uluslararası İlişkiler, 10(39).
- Meray, S. L. (2011). *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar-Belgeler*. Birinci takım. Cilt I. İstanbul.
- Nas, Ç. (2015). *Türkiye AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi*. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 23(2).
- Oğuzlu, H. T. (2007). *Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor mu?* Güvenlik Stratejileri Dergisi, 22.
- Orsam. *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. ORSAM Rapor No: 123. The Black Sea International. Rapor No:22.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. Rapor No: 123.
- Örselli, E. ve Babahanoğlu, V. (2016). *Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43). <https://doi.org/10.17719/jjsr.20164317771>
- Özakman, T.(2005). *Şu Çılgın Türkler*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özkan, T. (2000). *Operasyon*. Doğan Kitap, İstanbul.
- Pallis, A.A. (1995). *Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)*.(Çev.) Orhan Azizoğlu. Yapı Kredi Yayınları,İstanbul.
- Rumelili, B. ve Karadağ, S. *Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar*. s.4 https://www.academia.edu/35578277/G%C3%B6%C3%A7_ve_G%C3%BCvenlik_Ele%C5%9Ftirel_Yakla%C5%9F%C4%B1mlar_Migration_and_Security_Critical_Perspectives_with_Bahar_Rumelili_, (Erişim Tarihi 25.05.2019)
- Sancak, K. *Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü*. Sosyal Bilimler Dergisi.
- Sandıklı, A. ve Emeklier(2014). *21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Anlayışları ve Yaklaşımları*. BİLGESAM. Uluslararası Balkan Kongresi.
- Sandıklı, A. ve Emeklier, B. *Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm*. Uluslararası İlişkiler, Galatasaray Üniversitesi.
- Sarısrı, S. *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler*. Türkiyat Araştırmalar Dergisi, 505.

- Sönmezoğlu, F. (2000). *Türkiye-Yunanistan İlişkileri& Büyük Güçler, Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*. Der Yayınları,İstanbul.
- Şemşit, S. *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Şen, Y. F ve Özkorul, G. (2016). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme*. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(2).
- Şen, Y. F. *Türk Milliyetçiliği ve "Öteki" Algısı: Yunanistan'la Çözilemeyen Ege Sorunu*. Türk İdare Dergisi, 480.
- Şen, Y. F. ve Özkorul, G. (2016). *Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme*.2(2).
- Tamçelik, S. "*Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-I*". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, B. Ç. (2017). *Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerinde Etkileri*. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 39(11). <https://doi.org/10.14780/muiibd.377796>
- Turhan, E. (2017). *Mülteci Krizinin AB-Türkiye İlişkilerine Etkileri: AB'ye Üyelik Sürecinden bir "Stratejik Ortaklığa" Doğru mu?* İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2017). Avrupa Birliği Başkanlığı. *AB Bakanı Ömer Çelik'in Geri Kabul Anlaşmasına İlişkin Açıklaması*.Yayın Tarihi: 23.05.2017, https://ab.gov.tr/ab-bakani-omer-celikin-turkiye-ab-geri-kabul-anlasmasina-iliskin-aciklamasi_50778.html (Erişim Tarihi: 12.05.2019).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye – AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar*,http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim Tarihi:22.05.2019).
- Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*. https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete___geri_kabul.pdf (Erişim Tarihi:22.05.2019).

- Türkiye'den AB'ye 7 Kriterli Mesaj, Yayın Tarihi: 08.02.2018, <https://businessht.bloomberght.com/guncel/haber/1829676-turkiye-den-ab-ye-7-kriterli-mesaj> (Erişim Tarihi: 27.05.2019).
- Uluslararası Af Örgütü (2017). *Yunanistan: Mahkeme Kararları, sığınmacıların AB-Türkiye anlaşması çerçevesinde zorla gönderilmelerinin önünü açıyor*. Yayın Tarihi: 22.09.2017, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/yunanistan-mahkeme-kararlari-siginmacilarin-ab-turkiye-anlasmasi-cercevesinde-zorla-geri-gonderilmelerinin-onunu-aciyor>(Erişim Tarihi: 30.05.2019)
- Ulusoy, Ü. H. *Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar*. Ankara Üniversitesi.
- Uygulamalı Bilimler Kongresi(2016). *Göç, Yoksulluk ve İstihdam*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Konya.
- Ünay, B. (2007). *Türk-Yunan İlişkilerinde Temel Sorunlar ve 1999 Sonrası Yumuşama Dönemi*. Atılım Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Üstün, N. *Shengen Anlaşması ve Geleceği*. Konya Ticaret Odası. Etüd- Araştırma Servisi.
- Vatandaş, S. (2016). *Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları*. Bilgi Analiz, 3.
- Yakinthou, C. ve Polili, Ö. (2010). *Ortak Bir Amaç Üzerinden Uzlaşmak: Kıbrıs'ta Mülteci ve Sığınmacılar İçin İnsan Hakları*. TESEV.
- Yerasimos, S. (2010). *Milletler ve Sınırlar*. (Çev. Şirin Tekeli). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2014). *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri*, International Periodical For the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic, 9(2).
- Yiğittepe, L. ve Güzelipek, Y. A. (2018). *Küresel Güven(likesiz)lik Eski Kavramların Yeni Yorumu*. Hiperyayın, İstanbul.
- Yorulmaz, M. (2014). "Değişen" Uluslararası Güvenlik Algulamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde "Değişmeyen" Güvenlik Paradoksu. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 3.
- Yücel, S. *Ege'de Bitmeyen Sorunun Bir unsuru Olarak Türk ve Yunan Karasuları ve Ulusal Hava Sahaları*. Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.